

**POLSKA
AGENCJA
KOSMICZNA**

World Space
Week WROCLAW

POLSKA
AGENCJA
KOSMICZNA

Polacy w kosmosie,

czyli półtora wieku obecności w badaniach i eksploracji
bliskiej i dalekiej przestrzeni kosmicznej

Przemysław Rudź
Departament Edukacji PAK

niepodległa | POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

WWW.NIEPODLEGLA.GOV.PL

Pracownicy współczesnej techniki raketowej

Ignacy Łukasiewicz (1822-1882)

Pionierskie prace nad praktycznym wykorzystaniem nafty, twórca przemysłu naftowego (1853)

Rocket Propellant-1, nafta (kerazyna)

Konstanty Ciołkowski (1857-1935)

Pionierska teoria lotu rakiety wielostopniowej (1903-1929) w ziemskim polu grawitacyjnym, teoria silnika raketowego na paliwo ciekłe

Model sterowca (1887)

Zygmunt Wróblewski (1845-1888)

Otrzymali ciekły tlen – jeden ze składników paliwa raketowego (1883)

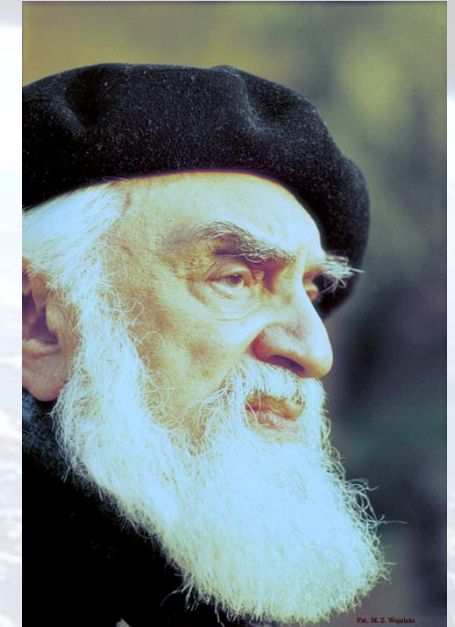

Probówka z ciekłym tlenem (-183 C)

Karol Olszewski (1846-1915)

Ary Sternfeld (1905-1980)

„Wstęp do kosmonautyki” (1934) - teoria rakiety wielostopniowej, obliczenia orbit statków kosmicznych, w tym Sputnika 1

Sputnik 1 (1957)

Prekursor technologii wytwarzania układów scalonych

Jan Czochralski (1885-1953)

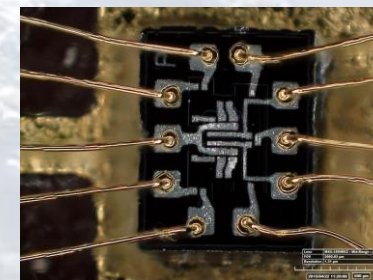
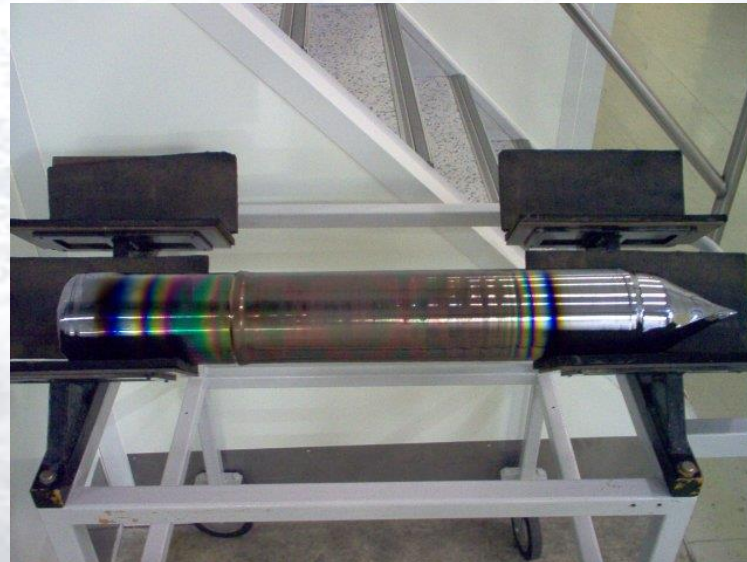

W 1916 roku wynalazł i opisał metodę produkcji monokryształów półmetali, metali i ich stopów. Najczęściej cytowany polski uczyony. Jego metoda dała podstawę produkcji układów scalonych, **na których opiera się cała współczesna technologia komputerowa, bez której niemożliwe byłyby loty w kosmos.**

Pierwsze krzemowe tranzystory wyprodukowane przez Texas Instruments w 1954 roku

Monokryształ krzemu, wytworzony metodą Czochralskiego

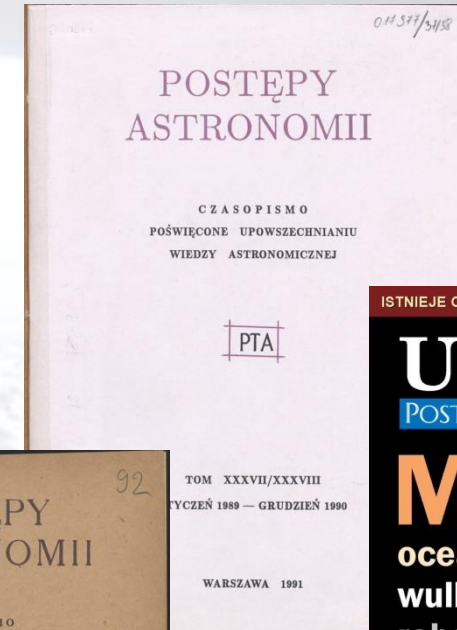
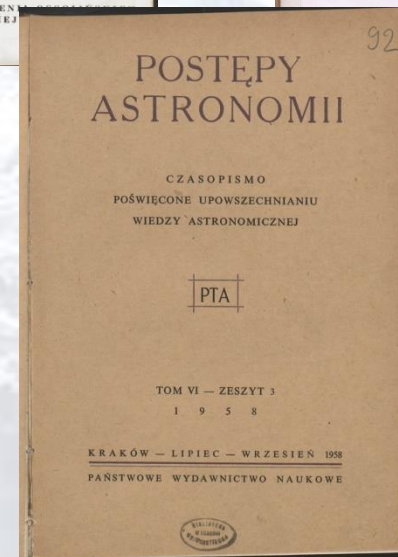
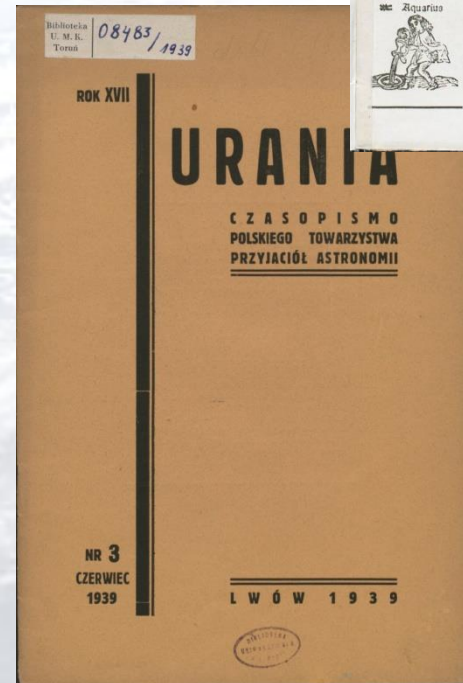
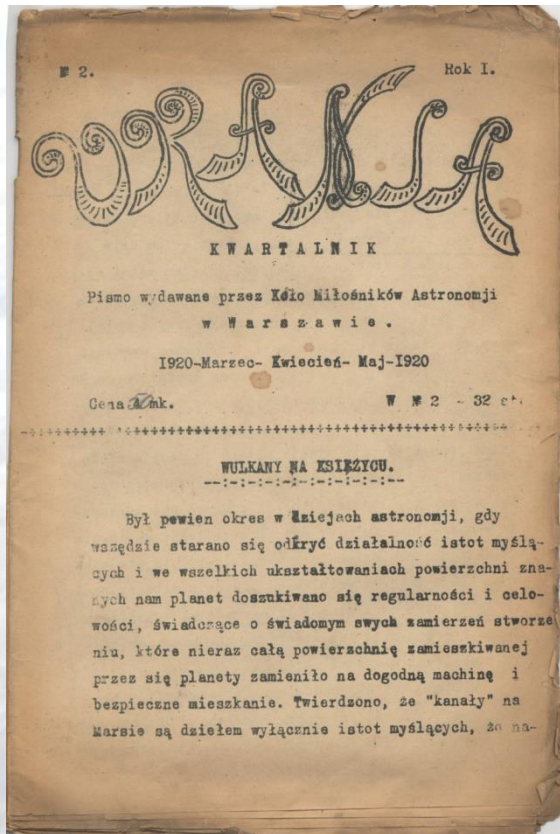

Apollo Guidance Computer

Najstarszy istniejący periodyk astronomiczny na świecie

Poprzedniczką „Uranii” był kwartalnik „Uranja” wydawany od listopada 1919 roku przez Koło Miłośników Astronomii w Warszawie. Założyli je znani późniejsi astronomowie, min. Jan Mergentaler i Felicjan Kępiński. W 1922 roku czasopismo o tej samej nazwie stało się oficjalnym wydawnictwem PTMA. Po reformie ortografii w 1936 r. tytuł czasopisma przyjął obecną formę „Urania”.

Polscy „łowcy” komet

Antoni Wilk (1876-1940)

Komety odkryte przez Antoniego Wilka:

- C/1925 V1 (Wilk-Peltier), odkryta 19 listopada 1925
- C/1929 Y1 (Wilk), odkryta 20 grudnia 1929
- C/1930 F1 (Wilk), odkryta 21 marca 1930
- P/1937 D1 (Wilk), odkryta 27 lutego 1937

Odkryć dokonał z balkonu swojego mieszkania w Krakowie, przy użyciu lornetki i lunety Zeissa o średnicy obiektywu 80mm.

Sprzęt optyczny wykorzystywany przez Antoniego Wilka

Lornetka BINOCTAR 7x50 firmy Carl Zeiss

Polscy „łowcy” komet

Inni bezpośredni odkrywcy „polskich” komet:

- Jan Heweliusz (min. 1647, 1652, 1661, 1664, 1665, 1672, 1677)
- Lucjan Orkisz C/1925 G1 (Orkisz)
- Władysław Lis C/1936 O1 (Kaho-Kozik-Lis)
- Konrad Rudnicki C/1966 T1 (Rudnicki)
- Grzegorz Pojmański C/2004 R2 (ASAS) i C/2006 A1 (Pojmanski)
- Michał Kusiak/Rafał Reszelewski/Marcin Gędek/Michał Żołątowski C/2015 F2 (Polonia)

Jan Heweliusz (1611-1687)

Konrad Rudnicki (1926-2013)

Lucjan Orkisz (1899-1973)

Grzegorz Pojmański (1959)

Władysław Lis (1911-1980)

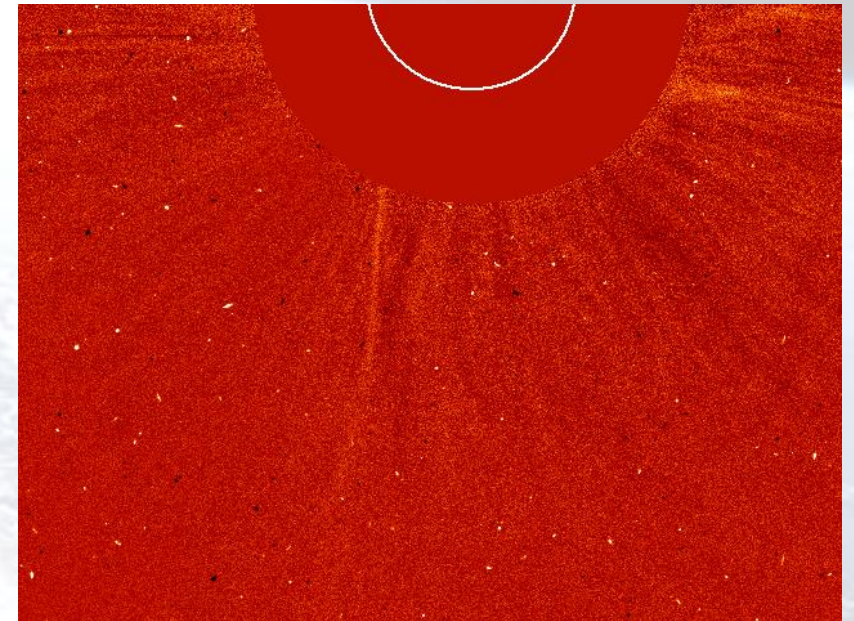
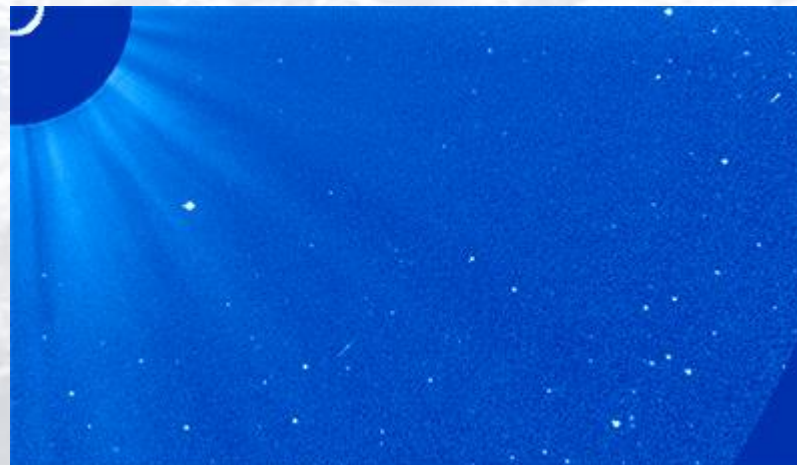
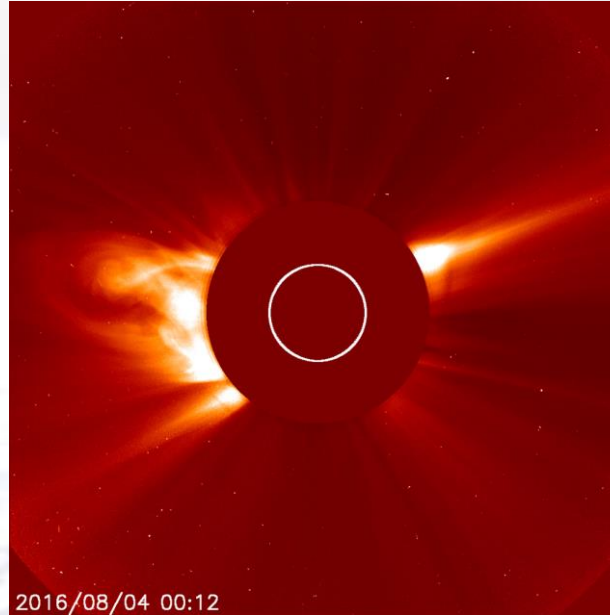
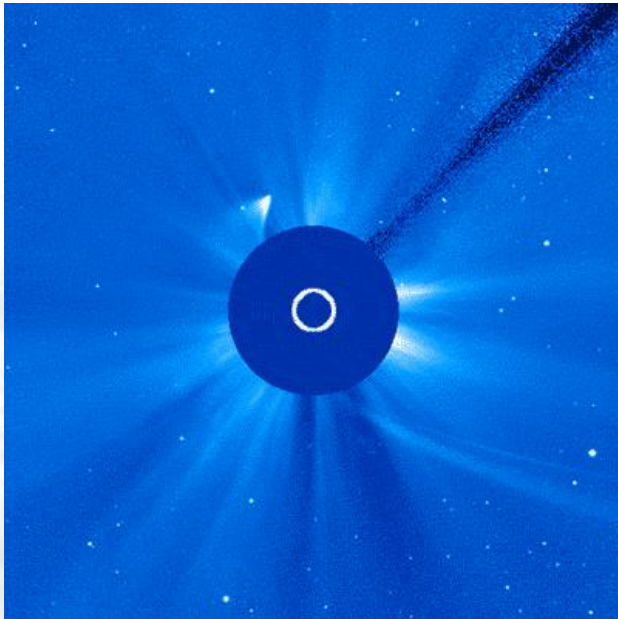

Michał Kusiak, Rafał Reszelewski,
Marcin Gędek, Michał Żołątowski

Polscy internetowi „łowcy” komet

Do poprzednio wymienionych doliczyć trzeba kilkaset (!!!) komet odkrytych przez miłośników astronomii na fotografiach ze słonecznych sond SOHO i STEREO, udostępnianych w Internecie. Liderzy w tej kategorii to **Michał Kusiak, Krzysztof Kida, Arkadiusz Kubczak, Szymon Liwo, Eryk Banach, Marek Kałużny** i inni.

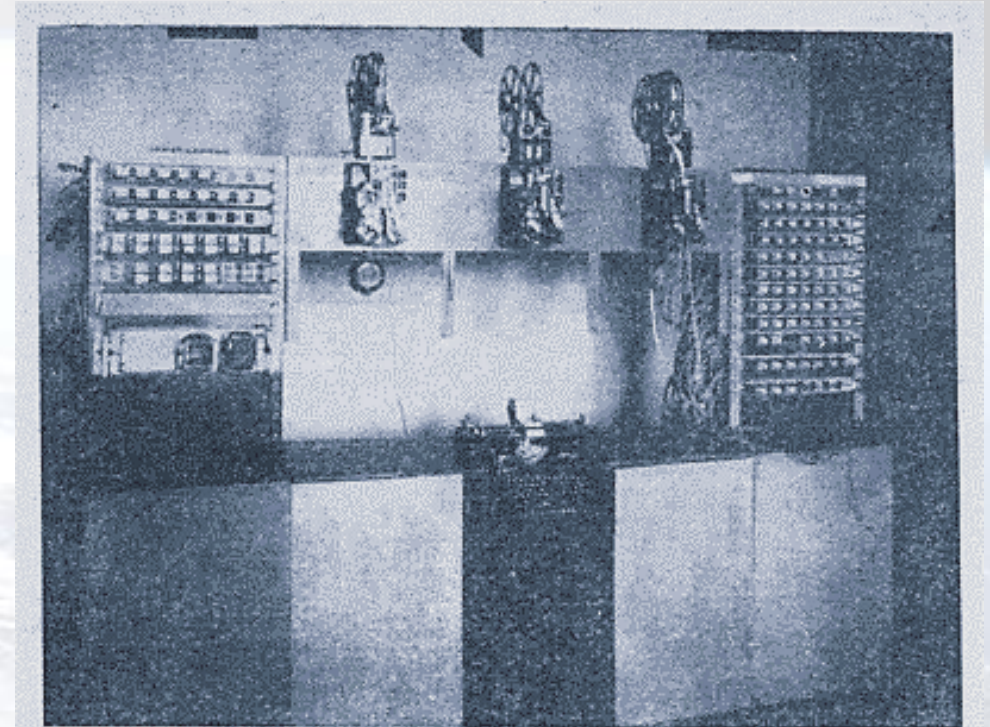
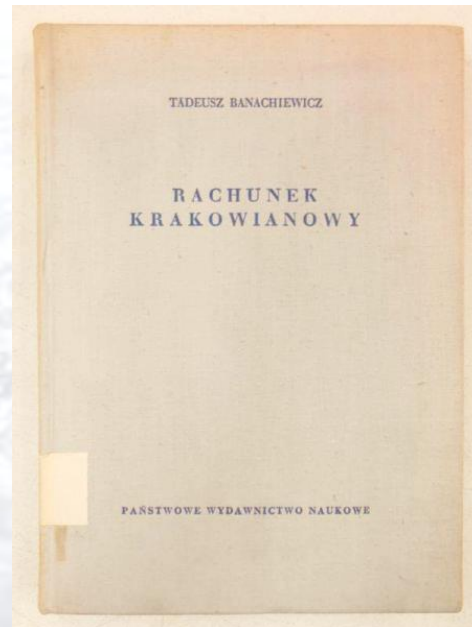

Rachunek krakowianowy

W 1925 roku opracował metodę tzw. krakowianów - typu macierzy stosowanych w geodezji i mechanice nieba, znacznie ułatwiających obliczenia przy użyciu stosowanych wówczas ręcznych arytometrów. Dzięki nim w marcu 1931 roku zaprezentował pierwsze obliczenia orbity Plutona odkrytego w lutym 1930 roku przez Clyde'a Tombaugh.

$$\begin{pmatrix} a_{11} & a_{21} & \dots & a_{m1} \\ a_{12} & a_{22} & \dots & a_{m2} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{1n} & a_{2n} & \dots & a_{mn} \end{pmatrix}$$

Tadeusz Banachiewicz (1882-1954)

Przełącznikowy automat do rachunków krakowianowych PAR(K). Po środku znajduje się maszyna fakturująca, po bokach stojaki zawierające urządzenie sterujące. U góry widać trzy charakterystyczne czytniki taśmy dziurkowanej połączone z reperforatorami

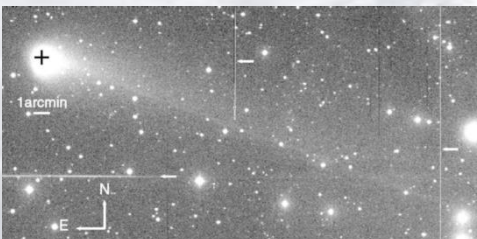
PARK (Programowany Automat Rachunków Krakowianowych) - komputer zerowej generacji do obliczania macierzy krakowianowych (1957, Warszawa)

Mechanika nieba w epoce przedkomputerowej

Felicjan Kępiński (1885-1966)

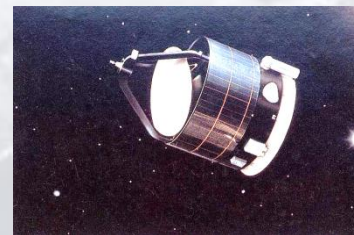
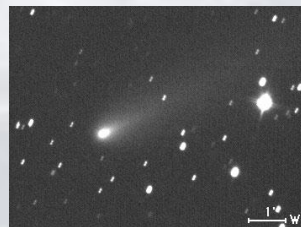
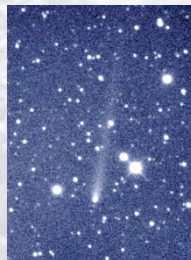
Wieloletnie badania zmian orbity komety 22P/Kopff

Grzegorz Sitarski (1932-2015)

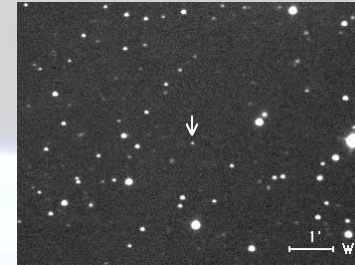
Wieloletnie badania zmian orbity komet: 56P/Slaughter-Burnham, 43P/Wolf-Harrington i 26P/Grigg-Skjellerup. Dzięki nim ta ostatnia stała się celem sondy Giotto (1992)

Michał Kamiński (1879-1973)

Wieloletnie badania zmian orbity komet: 14P/Wolf, 1P/Halley i 2P/Encke

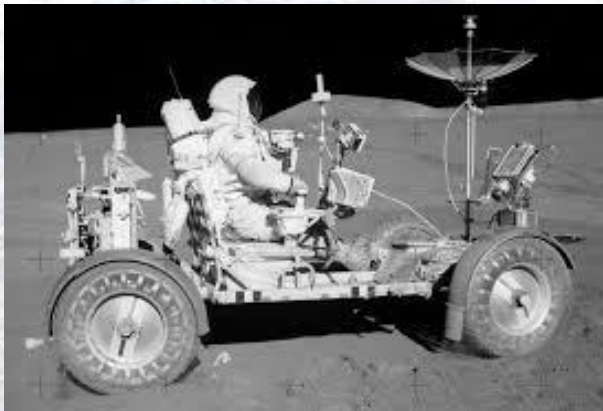

Polacy w programie Apollo

Mieczysław Bekker (1905-1989)

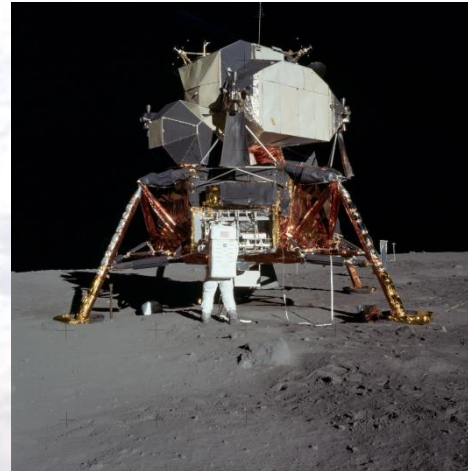
Główny konstruktor
załogowego pojazdu
księżycowego LRV programu
Apollo, twórca
terramechaniki

Werner Ryszard Kirchner (1918-2008)

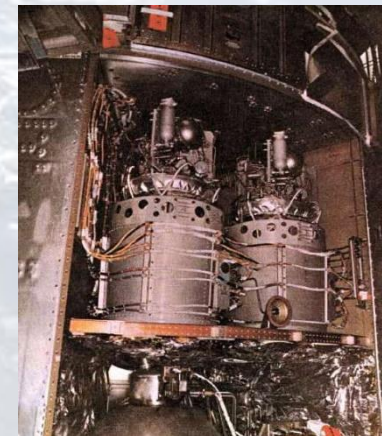
Pracował nad silnikiem lądownika
księżycowego Eagle, dla którego
opracował specjalne paliwo.

Eugeniusz Lachocki (1921-2010)

Odpowiadał za opracowanie
zasilaczy do urządzeń
statków Apollo.

Polacy w programie Apollo

Wojciech Rostafiński (1921-2002)

Specjalizował się w systemach sprężarek osiowych i pomp używanych w silnikach rakietowych (w tym Saturn V).

Kazimierz Piwoński (1920-1996)

Zaprojektował tzw. Rendezvous Radar umożliwiający spotkanie na orbicie księżycowej modułu CSM z pojazdem księżycowym LM.

Stanisław Stankiewicz (1923-2008)

Prowadził badania nad prawidłowym składem powietrza w modułach załogowych programu Apollo.

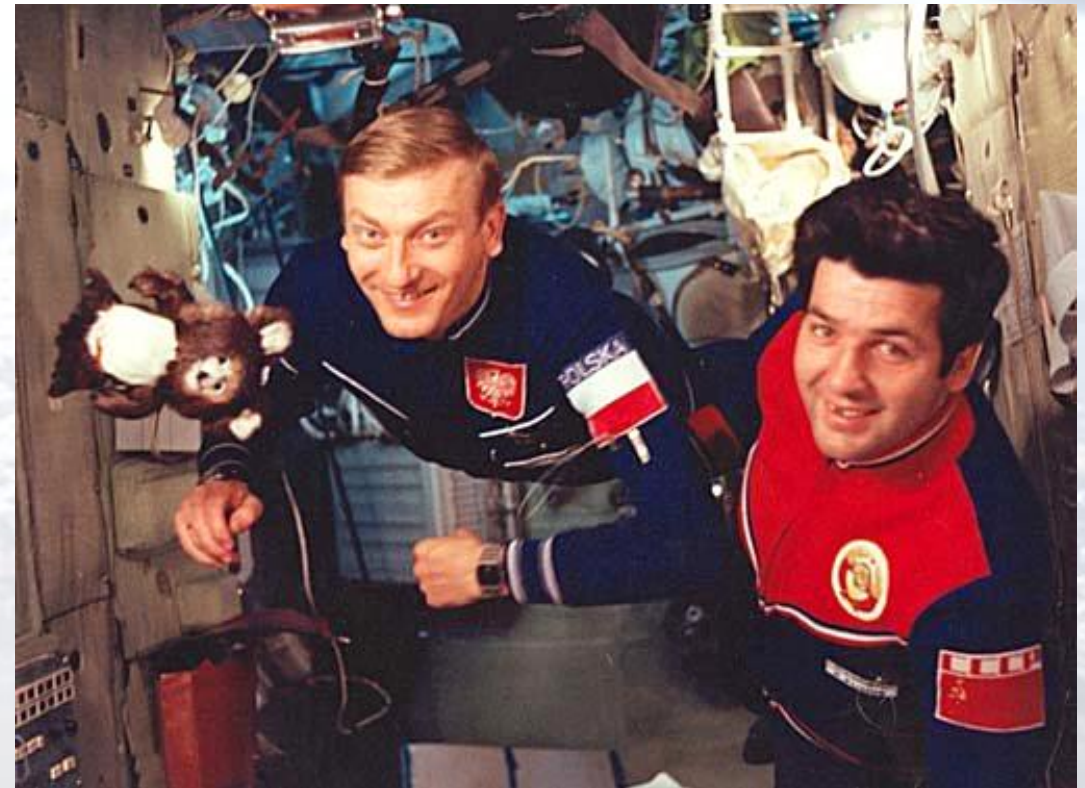
Program Interkosmos – pierwszy polski kosmonauta

Mirosław Hermaszewski (1941)

Misja Sojuz 30/Salut 6 trwała w dniach 27 czerwca – 5 lipca 1978 roku. W tym czasie wykonano 126 okrążeń Ziemi, przeprowadzono eksperymenty biologiczne (min. reakcja organizmu na stan nieważkości, psychologiczne aspekty lotu, próby wydolnościowe) i geofizyczne (mi. obserwacje zasobów wodnych i lądowych Ziemi, obserwacje zorzy polarnych).

Zenon Jankowski (1937),
kosmonauta rezerwowy

Mirosław Hermaszewski i Piotr Klimuk na pokładzie stacji Salut 6

Program STS (Space Transportation System)

Karol Bobko (1937)

Misje: STS-6 (1983), STS-51-D (1985), STS-51-J (1985)

Scott Parazynski (1961)

Misje: STS-66 (1994), STS-86 (1997), STS-95 (1998), STS-100 (2001), STS-120 (2007)

James Pawelczyk (1960)

Misja: STS-90 (1998)

George Zamka (1962)

Misje: STS-120 (2007), STS-130 (2010)

Wahadłowiec Atlantis

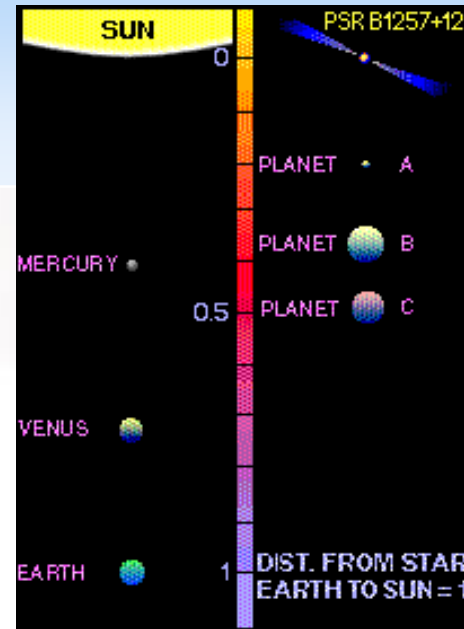
Odkrycie pierwszych egzoplanet

Aleksander Wolszczan (1946)

W 1992 roku, wraz z kanadyjskim astronomem Dale Frailem, poinformowali świat o odkryciu układu planetarnego wokół milisekundowego pulsara PSR 1257+12 w konstelacji Panny (160 obr/min). Obserwacji dokonali 300-metrowym radioteleskopem w Arecibo. Znamy obecnie trzy planety tego systemu:

- Draugr (PSR 1257+12 A)
- Poltergeist (PSR 1257+12 B)
- Phobetor (PSR 1257+12 D)

Geometria układu planetarnego wokół pulsara PSR 1257+12 w porównaniu do wewnętrznego Układu Słonecznego

Radioteleskop w Puerto Rico, wykorzystany przez A. Wolszczana w odkryciu pierwszych egzoplanet

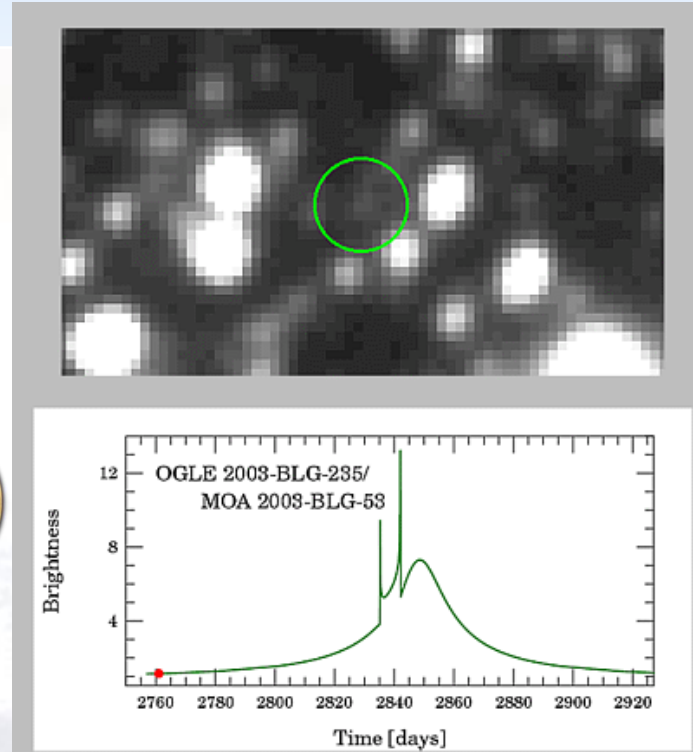
Projekt OGLE

The Optical Gravitational Lensing Experiment (OGLE) to projekt naukowy mający na celu wykrywanie i obserwację zjawisk mikrosoczewkowania grawitacyjnego, prowadzony za pomocą polskiego teleskopu w Las Campanas Observatory w Chile przez astronomów z Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. Andrzeja Udalskiego. Teoretyczne podstawy eksperymentu stworzył prof. Bohdan Paczyński z Princeton University. Szefem zespołu jest prof. Andrzej Udalski.

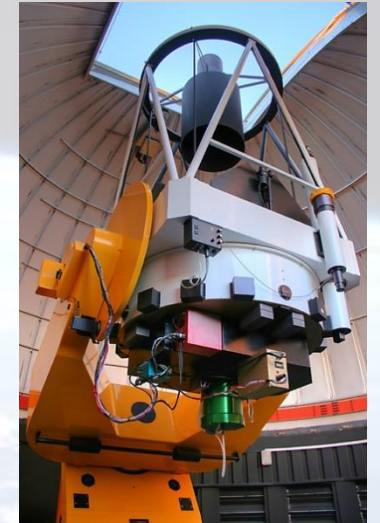
Bohdan Paczyński (1940-2007)

Andrzej Udalski (1957)

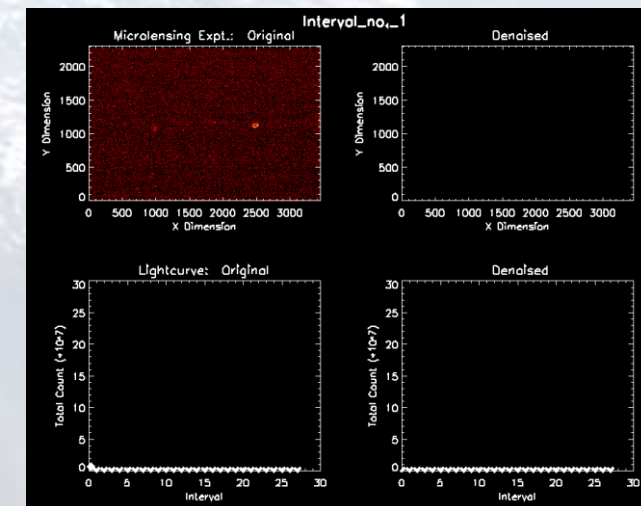

Przykłady zarejestrowanych zjawisk mikrosoczewkowania grawitacyjnego w projekcie OGLE

1.3-m teleskop projektu OGLE

Odkrycia: tysiące zjawisk mikrosoczewkowania, wiele egzoplanet, mordercy, setki tysięcy gwiazd zmiennych, kalibracja świec standardowych, nowe obiekty Pasa Kuipera, pierwsza cefeida w układzie podwójnym i inne.

Projekt ASAS

ASAS (All Sky Automated Survey) to automatyczny monitoring całego nieba w poszukiwaniu wszelkiego rodzaju zmienności. Obserwacje prowadzone są za pomocą dwóch stacji: południowej w Obserwatorium Las Campanas w Chile oraz północnej, znajdującej się na wyspie Maui na Hawajach. Pomysłodawcą projektu był również prof. Bohdan Paczyński. Instrumenty badawcze zaprojektował prof. Grzegorz Pojmański, który od lat jest liderem zespołu.

Grzegorz Pojmański (1959)

Osiągnięcia:

- odkrycie dwóch nowych komet
- odkrycie 40 tysięcy nowych gwiazd zmiennych
- odkrycie wielu rozbłysków gwiazd nowych
- stały monitoring 20 milionów gwiazd nieba południowego
- minimalizacja kosztów – maksymalizacja efektów

Polskie obserwatorium w Las Campanas w Chile

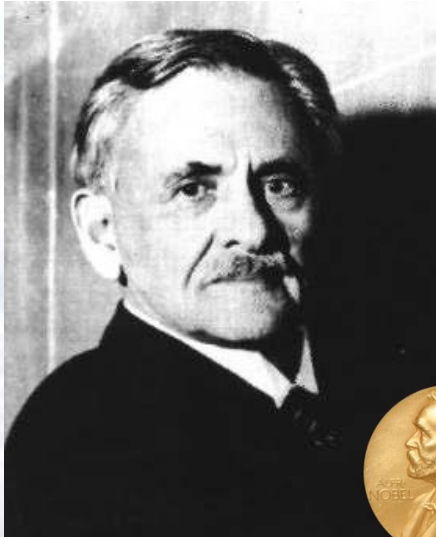
System kamer projektu ASAS

Eksperymenty LIGO i VIRGO – detekcja fal grawitacyjnych

LIGO (Laser Interferometer Gravitational Wave Observatory) i VIRGO to detektory fal grawitacyjnych, bazujący na zasadzie interferometru Michelsona. Fale grawitacyjne udało się zarejestrować w 2015, a potwierdzono w lutym 2016 roku.

Albert Michelson (1852-1931)

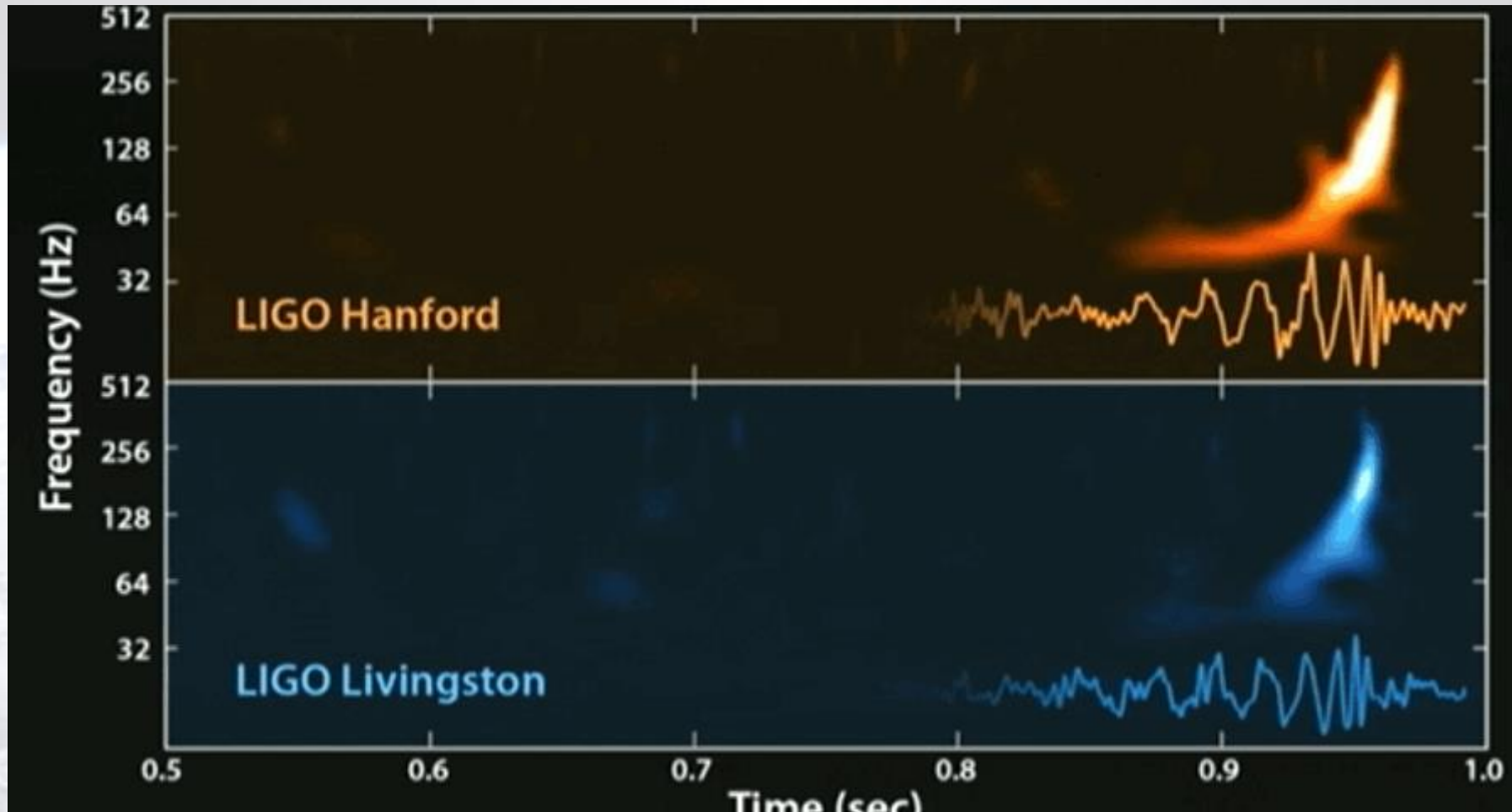
W eksperymencie brali udział polscy naukowcy skupieni w grupie POLGRAW, której liderem jest **prof. Andrzej Królak** z Instytutu Matematycznego PAN. Grono zaangażowanych w projekt uczonych uzupełniają pracownicy Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika w Warszawie, Obserwatorium Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Zielonogóskiego, Uniwersytetu Białostockiego oraz Narodowego Centrum Badań Jądrowych w Warszawie.

Jedne z pierwszych teoretycznych prac poświęconych falam grawitacyjnych napisał polski uczone prof. Andrzej Trautman. Po raz pierwszy precyzyjnie zdefiniował, czym one tak naprawdę są oraz udowodnił, że niosą ze sobą energię, a więc są zjawiskiem fizycznym, które można będzie wykryć.

Andrzej Trautman (1933)

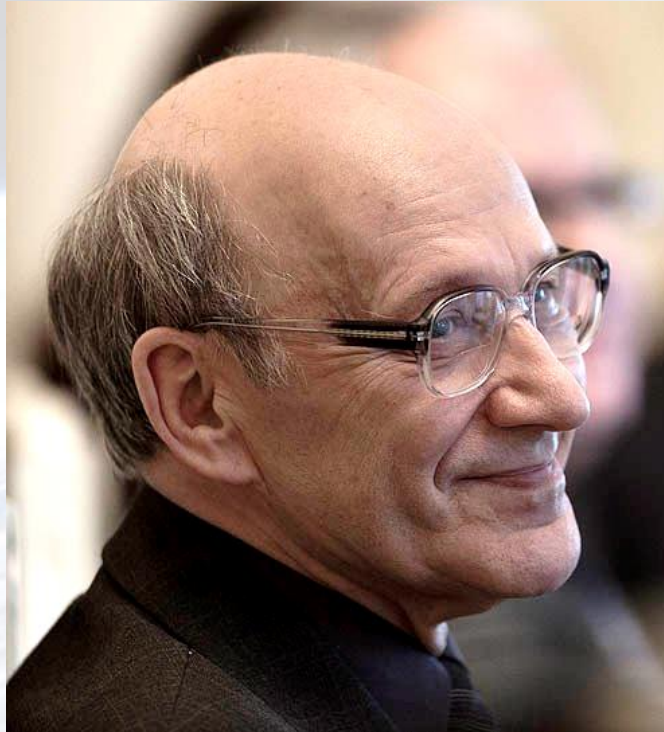
Eksperymenty LIGO i VIRGO – detekcja fal grawitacyjnych

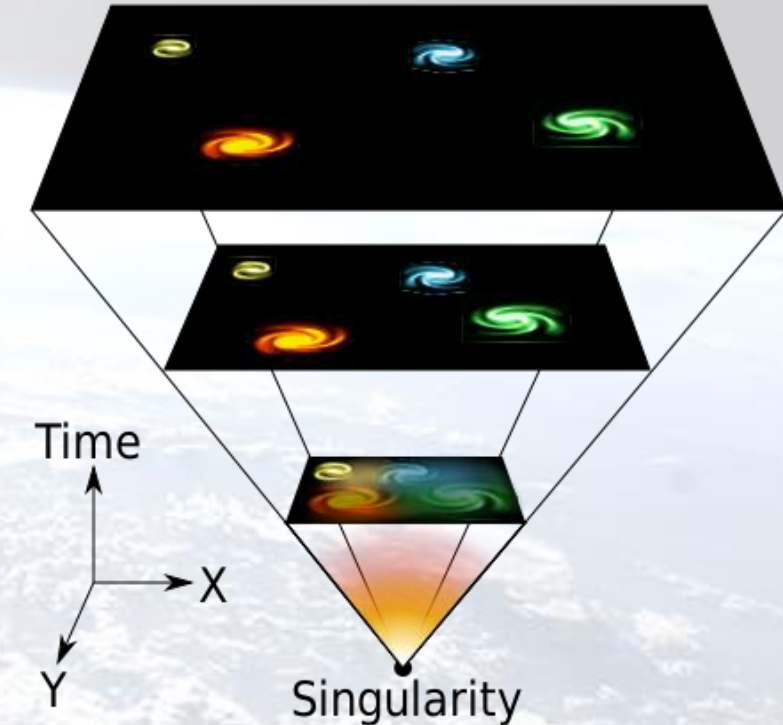
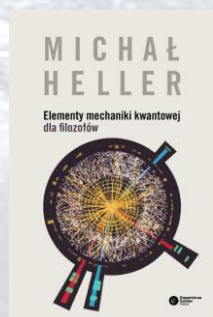
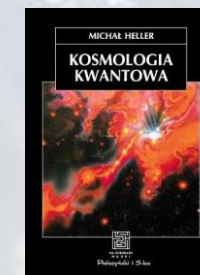
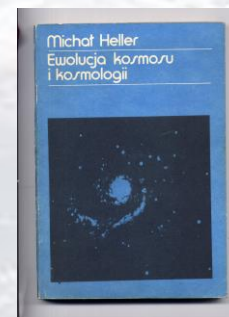
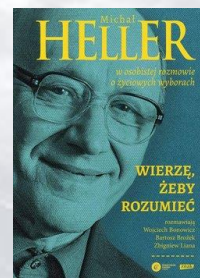
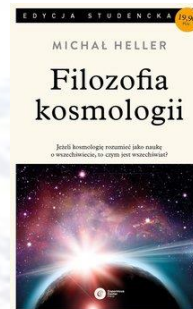
„Ćwierk” przechodzącej przez Ziemię fali grawitacyjnej, zarejestrowany w obserwatoriach LIGO

Poszukiwania początku i sensu Wszechświata

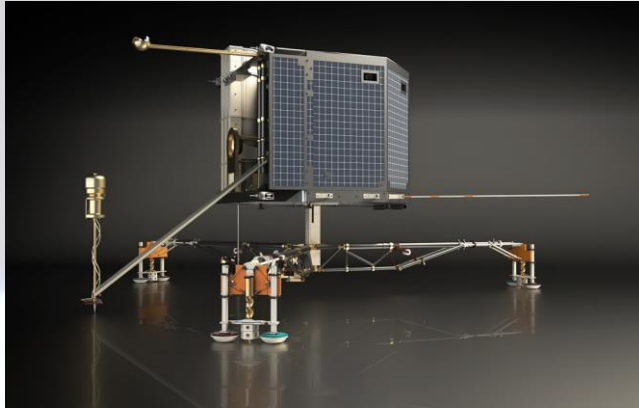
Michał Heller (1936)

Jeden z najwybitniejszych współczesnych kosmologów relatywistycznych. Zajmuje się poszukiwaniem drogi do stworzenia teorii kwantowej grawitacji, wyjaśnienia warunków i okoliczności, jakie doprowadziły do Wielkiego Wybuchu. Filozof nauki i jej popularyzator. Poszukuje punktów wspólnych pomiędzy nauką i wiarą.

Polskie instrumenty na sondach kosmicznych

Rosetta/Philae (2004-2016)

Próbnik MUPUS – aktywowany po wylądowaniu na jądrze komety 67P/Czuriumow-Gierasimienko, miał za zadanie wwiercić się w kometarny grunt. Zrobił to, ale tylko na kilka cm.

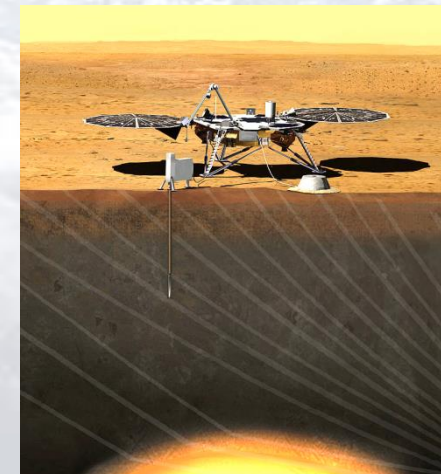
Cassini/Huygens (1997-2017)

Czujnik do pomiaru temperatury i przewodnictwa cieplnego Sensor THP (Thermal Properties). Czujnik został zamontowany na pokładzie lądownika Huygens, który w styczniu 2005 roku wylądował na powierzchni Tytana – księżycy Saturna.

EXO Mars (2016-)

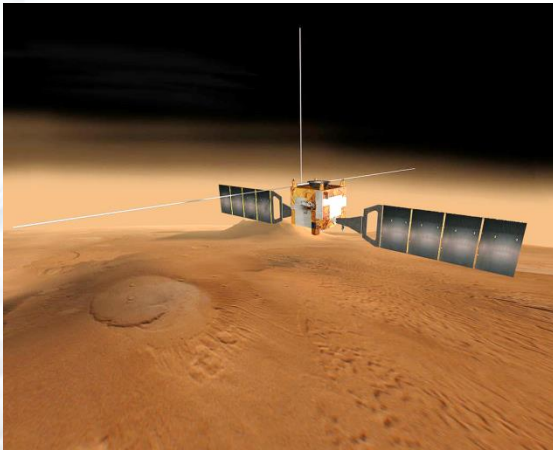
W CBK zbudowano zasilacz do kamery CaSSIS. Firma Creotech zamontowała elementy systemu zasilania kamery, a na pokładzie lądownika znajdują się **detektory podczerwieni** wykonane przez firmę Vigo System S.A.

InSight (2018)

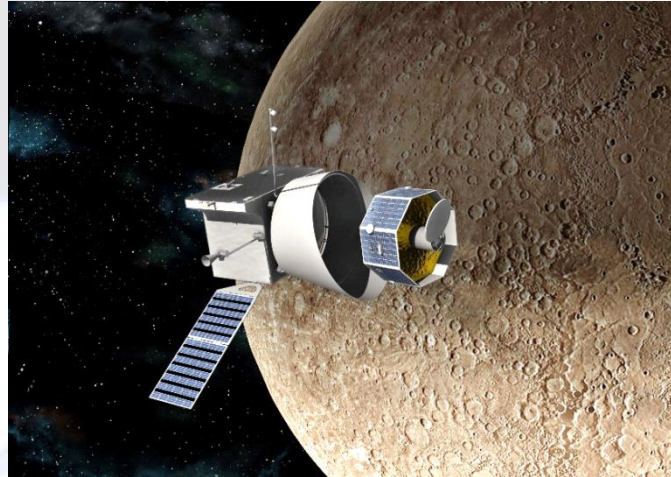
Badania sejsmologiczne [Mars](#). Instrument HP3 który wbije się w marsjańskie podłoże, aż do głębokości około 5 metrów.

Polskie instrumenty na sondach kosmicznych

Mars Express (2003)

System zasilania oraz skaner służący do wyznaczania kierunku pomiaru dla Planetarnego Spektrometru Fourierowskiego. Zadaniem spektrometru jest analiza widma promieniowania odbitego i emitowanego przez powierzchnię i atmosferę Marsa.

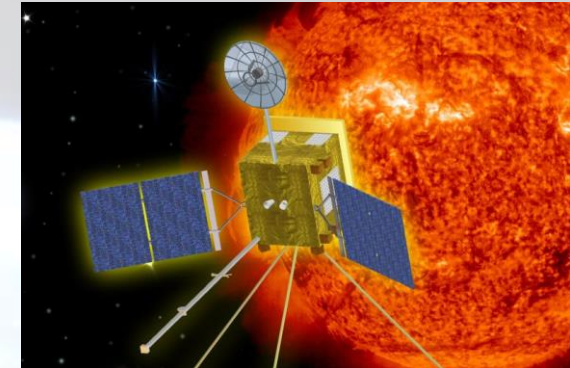
BEPI COLOMBO (2018)

Eksperyment **MERTIS** – sporządzenie mapy mineralogicznej powierzchni Merkurego z rozdzielczością spektralną mniejszą niż 500 metrów. W Polsce powstał system wyznaczający kierunek pomiaru spektrometru MERTIS dla realizacji pomiarów spektralnych powierzchni Merkurego i procedur kalibracyjnych instrumentu.

JUICE (2022)

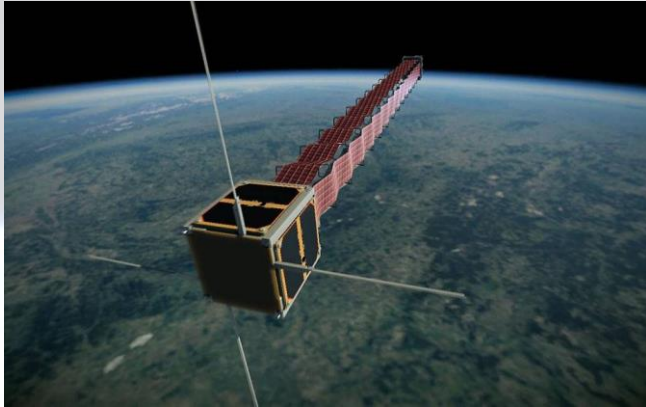
Dwa polskie **eksperymenty: plazmy i fal radiowych oraz fal submilimetrowych**, opracowywane z udziałem CBK. Dzięki nim dowiemy się w jaki sposób silne, pochodzące z Jowisza pola elektryczne i magnetyczne oddziałują na największe księżyce tej planety – Ganimedesa i Europę.

Solar Orbiter (2020)

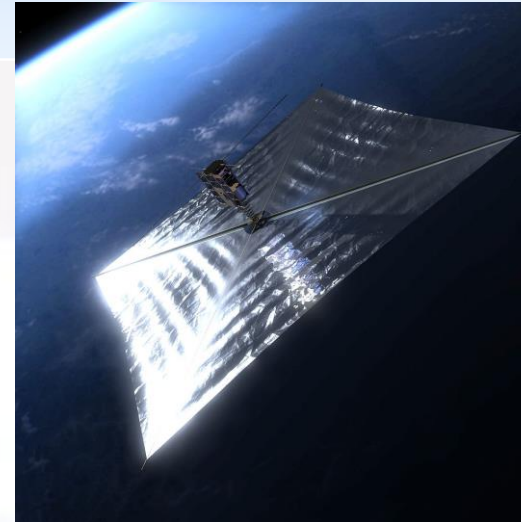
Eksperyment STIX do obrazowania spektralnego promieniowania X w zakresie od 4 do 150 keV.

Polskie sztuczne satelity

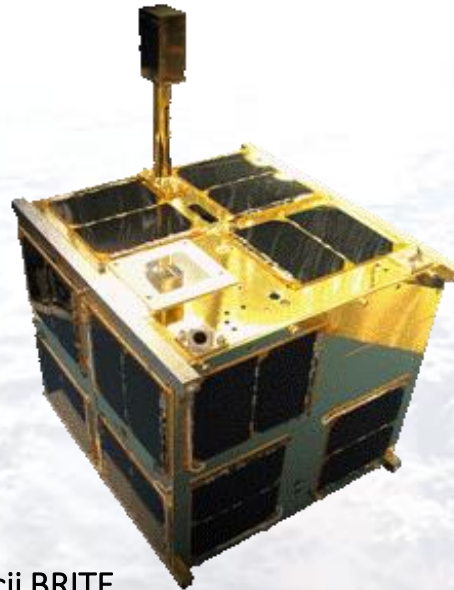
PW Sat 1

Pierwszy polski sztuczny satelita (2012),
zbudowany przez studentów Politechniki
Warszawskiej

PW Sat 2

Drugi sztuczny satelita (2018),
zbudowany przez studentów
Politechniki Warszawskiej

Satelity konstelacji BRITE

Konstelacja pięciu (dwóch austriackich **TUGSAT-1** i **UniBRITE**, dwóch polskich **Lem** (2013) i **Heweliusz** (2014) oraz jednego kanadyjskiego **Toronto**) wysłana na orbitę w celu precyzyjnego pomiaru jasności najjaśniejszych gwiazd Drogi Mlecznej.

IceEye

Fińsko-polski satelita obserwacyjny (2018)

Polski sektor kosmiczny

Kosmiczna współpraca międzynarodowa

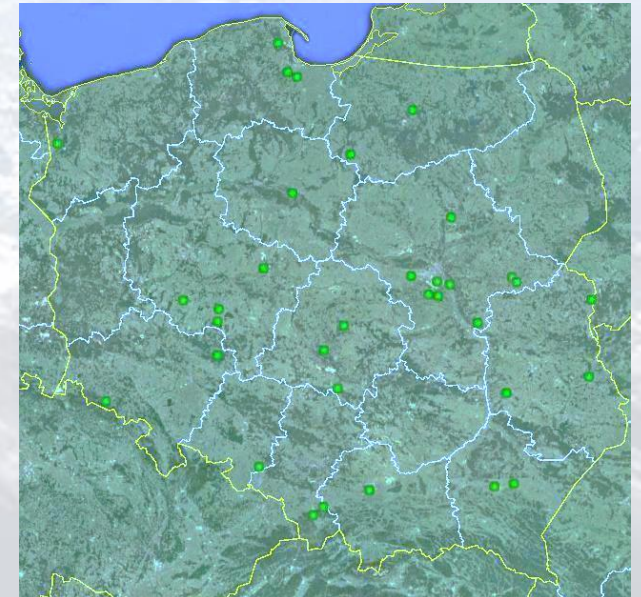
- Międzynarodowa Unia Astronomiczna (IAU), 1922
- Międzynarodowa Federacja Astronautyczna (IAF), 1956
- Komitet do Spraw Badań Przestrzeni Kosmicznej (COSPAR), 1960
- Program INTERKOSMOS, 1975-1992
- Europejska Organizacja Eksploatacji Satelitów Meteorologicznych (EUMETSAT), 2009
- Europejska Agencja Kosmiczna (ESA), 2012
- Europejskie Obserwatorium Południowe (ESO), 2014-2015

Polska Sieć Bolidowa (Polish Fireball Network)

Jedna z najlepiej funkcjonujących i generujących wyniki o znaczeniu naukowym sieć bolidowa na świecie. Działalność PFN ma szansę stać się częścią flagowych projektów ESA – SSA (Space Situational Awareness) i SST (Space Surveillance and Tracking).

Monitorowanie przestrzeni kosmicznej

Sztandarowy program Europejskiej Agencji Kosmicznej to SSA, czyli Space Situational Awareness. Służyć ma on monitorowaniu pogody kosmicznej, satelitów i śmieci kosmicznych, a także obiektów NEO. W Polsce silnym ośrodkiem zaangażowanym w ten projekt jest Uniwersytet Poznański i jego Instytut Astronomiczny. Badania nad śledzeniem satelitów i kosmicznych śmieci prowadzi **dr Krzysztof Kamiński**.

Krzysztof Kamiński (1976)

Koronograf w Białkowie

Projekt nowego obserwatorium UAM w Chalinie. Planowane otwarcie – pierwsza połowa 2019 roku.

Idzie młodość!

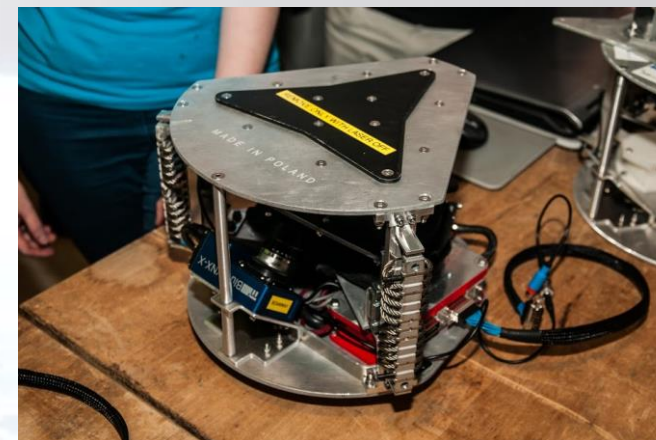
Łaziki marsjańskie

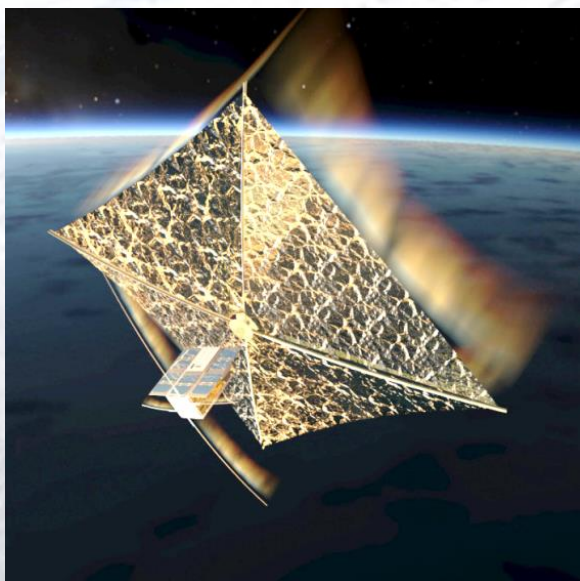
Satelita studencki PW Sat 2

Eksperymenty suborbitalne min. DREAM i HEDGEHOG

DRilling Experiment for Asteroid Mining

European Rover Challenge Starachowice 2018

Ekipa eksperymentu HEDGEHOG

Idzie młodość!

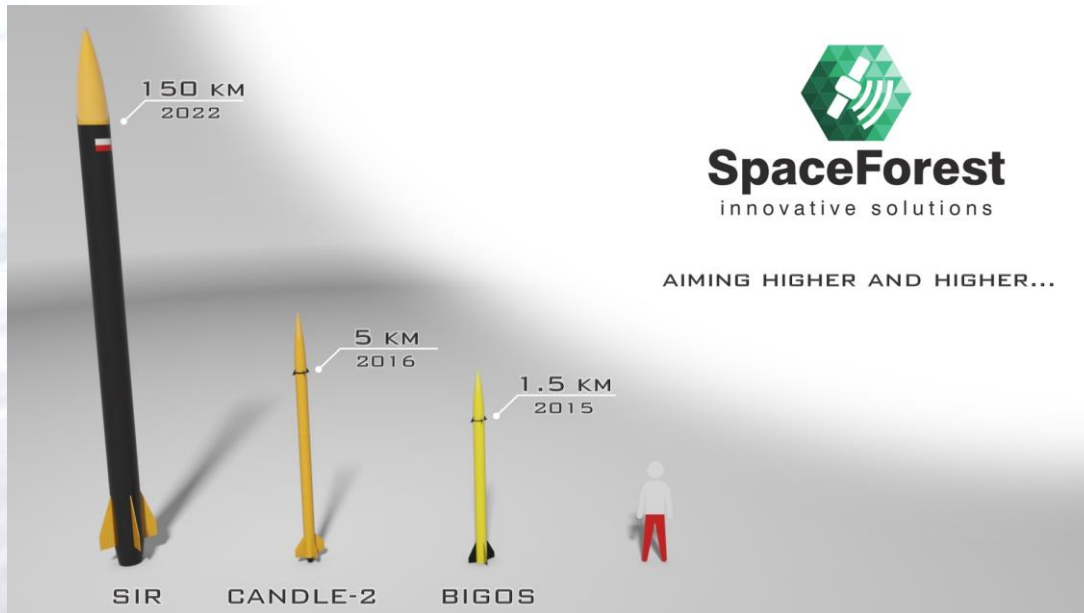
Habitat księżycowo-marsjański LUNARES koło PIŁY. Jest jedynym tego typu obiektem w Europie. Prowadzi się tam badania z zakresu psychologii czynników ludzkich podczas załogowych lotów kosmicznych oraz testy nowoczesnych technologii, nie tylko z sektora kosmicznego. Placówka jest całkowicie odizolowana od środowiska zewnętrznego, wliczając 250 metrów kwadratowych powierzchni do przeprowadzania symulowanych spacerów kosmicznych.

Idzie młodość!

Technologia raketowa firmy Space Forest. Do 2022 roku Polska ma posiadać własną rakietę suborbitalną SIR (Suborbital Inexpensive Rocket). Na razie testowane są silniki w ramach mniejszej rakiety BIGOS. Ostatni test miał miejsce 25 listopada 2018 roku na poligonie w Drawsku Pomorskim. Osiągnięty pułap to 15 km.

Równolegle w Instytucie Lotnictwa w Warszawie toczą się prace nad rakietą ILR-33 Bursztyn.

Inżynierowie Space Forest z korpusem rakiety Bigos-4

Model rakiety Bursztyn-ILR3

Astronarium

Jeden z najlepszych w historii polskiej telewizji programów popularnonaukowych poświęconych astronomii i technologiom kosmicznym. W pełni rodzima produkcja uwypuklająca wkład Polaków w badania wszechświata. Do tej pory powstało ponad [70 odcinków serii](#).

Można go aktualnie oglądać na antenach TVP 3 (w czwartki godz. 17:00 i 20:30). W różnych okresach powtórki programu emitowane są także na TVP 1, TVP 3, TVP Polonia i na regionalnych kanałach Telewizji Polskiej.

Maciej Mikołajewski

Krzysztof Czart

Bogumił Radajewski

World Space
Week WROCLAW

ptma **szczecin**

POLSKA
AGENCJA
KOSMICZNA

Dziękuję za uwagę

niepodległa | POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

WWW.NIEPODLEGLA.GOV.PL